

és játékoságnak, a témaválasztásnak, a képiségnek, a szövegszervező eljárásoknak tudható be. Legkisebbször a zenét, ritmust hallják ki a versből „a hangzás-mozgás, ismétlődésdúdolás örömet” (T. Aszadi Éva), igazából nehezen tudnának ráhangolódni a Tolnai-versre. „De hiszen az én verseim közül (...) egyet sem olvashatok fel óvodásoknak s óvónőknek...” (Utószó Fuderernek). Ezért indokolt a szerző műfajpontosítása: „versek koravén gyerekeknek” (*Elefántpuzi*), „kamaszvers” (*Rokokokokó*).

Tolnai számára szemmel láthatóan nem „kényszerzubbony”, tessék-ássék vállalt szerepjátszás, de nem is kitérő a gyermeklíra. Gyermekek írt versei, így ez a „hosszúka kamaszvers” is, szervesen épülnek a költészetébe, nem a „költői mellékfoglalkozás” termékei. Épp ezért óvást állíthatjuk: nem lesz „tiszavirág”-életű a *Rokokokokó*.

P. NAGY István

NÉPKÖLTÉSZETI TANULMÁNYOK

Jugoszláviai magyar népköltészet I. A Magyar Nyelv, Irodalom és Hungarológiai Kutatások Intézete, Újvidék, 1985.

Az *Értekezések, monográfiák* sorozat újabb népköltészeti gyűjteménye jelent meg a közelmúltban Bosnyák István válogatásában. Az előszóból megismerjük a szerkesztés célját, mely egyben megmagyarázza a kötet összetételét is. A szelektálás első szempontja a folklórirodalom, a szóbeli költészet volt, második szempont a viszonylagos műfaji teljesség (egy-egy műfajon belül tematikai és műfajtörténeti-kronológiai bemutatásra törekedett a szerkesztő), a harmadik szempont sem elhanyagolható, a viszonylagos területi egyetemesség, mely szerint egy-egy műfaji fejezetben belül helyet kapnak a jugoszláviai magyar nyelvterület legkülönbözőbb pontjain végzett kutatások eredményei Dél-Bánáttól a Muravidékig. Ebből az is kitűnik, hogy mely vidékeinkre terjedt ki a vizsgálódás legintenzívebben, és hol várat még magára a tudományos igényű vizsgálódás.

Bosnyák István céltudatos szerkesztési elvei elhanyagolják (jogosan) azokat a dolgozatokat-tanulmányokat, melyek önmagukban jelentős anyagot dolgoznak fel, de nem nyújtanak analitikus vizsgálatot, másrészt pedig kizárta a szerzői szereplés szempontját: ezáltal a gyűjtemény nem a jugoszláviai magyar népköltészettel foglalkozó folkloristák szerzői antológiája, hanem olyan tudományos igényű gyűjtemény, melyben a közölt tanulmányok népköltészetkutatásunk alakulástörténetét is vizsgálják. A válogatás tehát a jugoszláviai magyar népköltészetkutatás dokumentumainak első monografikus bemutatása.

A *Jugoszláviai magyar népköltészet* első fejezete a *Kutatástörténet* ebben Bori Imre két összefoglaló tanulmányát olvashatjuk. Az egyik 1971-ből az *Idő, idő, tavaszidő* gyűjtemény bevezető tanulmánya, a másik pedig 1976-ban népköltészetkutatásunk mérlegét adja. A második fejezet a *Folklór líra*, melyben hét tanulmányt olvashatunk. Borenich Hugó visszaemlékezése egy 1933-ban végzett Dráva menti népdalgyűjtő körútjára. Katona Imre egy 1500-as évek elejéről való szerémi borda-szövegelemlekeit vizsgálja, mely egyben az egyetemes magyar népdalkincs gyöngyszeme is. Vajdasági és szlavóniai siratóparódia-szövegekről Matijevics Lajos tanulmányában olvashatunk. Katona Imre társadalmi jellegű vajdasági népdalokat elemez. Megállapítja, hogy a vajdasági társadalmi népdalok a gyűjtési hiányosság következtében igen szegényesek, nem jegyezték le például cséplő- és summásdalokat, de hajósénekeket sem ismerünk vidékünkön. Viszont van szép számban kubikos- és napzámosdal, melyeknek gyűjtése már folyamatban van. Szerencse, állapítja meg Katona, hogy ezek a társadalmi jellegű népdalok még ma is gyűjthetők, így a hanyagság még pótolható. Kónya Sándor katonadalkincsét vizsgálja meg Tóth Ferenc Topolyán. E dalokat mindenekelőtt mozgalmi, osztályharcos jellege határozza meg. Király Ernő is a vajdasági magyar munkásmozgalmi dalokat vizsgálja a mű- és népdalhatásának tükrében. A népzenei tartalmú dolgozatokból terjedelmi okok miatt elmaradt több népdalszöveg és a kottaanyag, amire a lábjegyzetekben találunk utalást. E fejezet tanulmányai 1969 és 1981 között keletkeztek.

A III. fejezet a *Folklór epika*, mely két részből áll: az elsőben, a verses epikában Tisza menti, gombosi, topolyai, észak-bánáti, dráva-szögi népballadáinkról olvashatunk Burány Béla, Matijevics Lajos, Tóth Ferenc, Katona Imre és Lábadi Károly feldolgozásában. Székely Mária a Kálmány Lajos nyomán gyűjtött régi stílusú észak-bánáti balladák dallamvilágáról ír. A második rész a próza-epika, melyben a népmeséről és a népmondáról írt tanulmányok találhatóak. Katona Imrétől két jelentős írást olvashatunk a népmesékről. A *Kopácsi népmesék* című tanulmányában részletesen bemutatja a mesegyűjtés módját, körülményeit, bemutatja a mesemondókat, a mesei előadásról és szerkesztésről ír összehasonlítva a mesemondók repertoárját. Másik írásában a Borbély Mihály meséit tartalmazó kötet (*Pingált szobák*, 1976) jelentőségét elemzi. Burány Béla a vajdasági magyar erotikus népmeséket mutatja be *Szomjas a vakló* című gyűjteménye kapcsán. A népmondákról Bosnyák Sándor, Csorba Béla és Ferenczi Imre munkái tájékoztatják az olvasót: temerini hiedelemmondákról, jugoszláviai magyar hiedelmek, népmondák a törökökről és a tatárokról, valamint a Szlavóniából és Boszniából Majsra települt magyarok mondáiról.

A *Folklór epika* fejezetből hiányzik a kisepikus folklór műfajok

vizsgálata, mely terjedelmi és anyagi okok miatt a II. kötetben jelenik meg több jelentős tanulmánnyal, valamint a jugoszláviai magyar népköltészetkutatás bibliográfiájával (1945—1985) együtt.

A jugoszláviai magyar népköltészetkutatás válogatott tanulmányköteete *A jugoszláviai magyar népköltészet* I. folklorirodalmunk első monografikus bemutatása. Bosnyák István kiváló hozzáértésének köszönve nemcsak a szakemberek kaptak értékes könyvet, hanem a népköltészetet kedvelők is tanulsággal forgathatják a gyűjteményt, türelmetlenül várva a folytatást, azaz a II. kötetet.

SÁRVÁRI V. Zsuzsa

„MOZDULATLAN TÖRTÉNET”-EK

Krasznahorkai László: *Kegyelmi viszonyok* (Halálnovellák). Magvető Könyvkiadó, Budapest, 1986

Egy-egy író újonnan megjelent könyvét általában az előzőleg megjelentekhez szokták hasonlítani, legalábbis ez bizonyul a legszerencsésebb kiindulópontnak az új mű megítélésében és értékelésében. Krasznahorkai Lászlónak a szóban forgó könyvén kívül eddig egy kötelete jelent meg: *Sátántangó* című regénye. Ezzel az első kötettel azonban máris a mai magyar prózairodalom élvonalába került, ami kis és nagy irodalmak esetében egyaránt kivételes teljesítménynek számít. A *Sátántangó* c. regényével kapcsolatban legértőbb kritikussai a benne ábrázolt létezés csapda jellegét, megjelenített világának pedig sátáni voltát emelték ki, méltán. Azért döntöttek amellet, hogy jelen kötetének a *Sátántangó*val való összefüggéseire is kitérjenek, mert lehetetlenségnek tűnik nélküle érzékeltetni a *Kegyelmi viszonyok*ban ábrázolt világkép sajátosságait és tényleges súlyát, pedig ez az, ami Krasznahorkai esetében mindennél fontosabb.

A *Sátántangóban* a jobb sors eljövetele hit és hirtelenség libikókájaként vonul végig a regény cselekményén, beteljesítve végül is azt a föltevést, hogy „megváltók és híveik kölcsönösen megérdemlik egymást”. A becsapások és becsapódások körkörös láncolatának nincsenek, egy kisány, Estike kivételével, tényleges áldozatai. A megváltók és híveik itt valamennyien kisszerű sunyítók, akik kutyamódra lesik, mikor dobják oda nekik a koncot. Ez a teljes önátadástól (nevezhetjük tisztánlátásnak is) mentes sunyítás teszi valóban sátánivá a regényben ábrázolt világot, a benne ábrázolt világképet pedig jobbára ironikussá. A *Kegyelmi viszonyok*ban ez a Krasznahorkai értelmezésében felfogott csapda-zerűség és sátániség az, ami átértelmeződik, új jelentést nyer. E fogalmak a *Kegyelmi viszonyok* novelláiban a *kegyelem* fogalmává minő-